

BRATOVŠČINA PRSTANA

J. R. R. TOLKIEN

Prva knjiga
trilogije Gospodar prstanov

V izvorniku izšlo v angleščini pri HarperCollins Publishers Ltd.
z naslovom The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring
© The Tolkien Estate Limited 1954, 1955, 1966
J.R.R. Tolkien si pridržuje moralne pravice do avtorstva
omenjenega dela.

Tolkien® in sta zaščiteni blagovni znamki pri
The Tolkien Estate Limited.

© za izdajo v slovenščini Mladinska knjiga Založba, d. d.,
Ljubljana 2023
Vse pravice pridržane.

Avtor naslovnice J.R.R. Tolkien © HarperCollinsPublishers 2011

J. R. R. TOLKIEN

BRATOVŠČINA PRSTANA

Prva knjiga
trilogije Gospodar prstanov

Prevedel Sergej Hvala

Poskusno branje

 Mladinska knjiga

DOLGO PRIČAKOVANA ZABAVA

Po Hobitovem je zavrvelo in završalo, kajti gospod Bilbo Bogatin iz Bogatega brega je oznanil veličastno praznovanje svojega skorajšnjega enajstoprvega rojstnega dne.

Bilbo je bil strašansko bogat in strašansko čudaški. Že odkar je pred šestdesetimi leti izginil kot kafra in se potem nepričakovano vrnil, je slovel po vsej Deželi. Jeziki niso nehali opletati o zakladih, ki naj bi jih prinesel s popotovanja, in ne glede na ugovore starcev je obveljalo, da je Grič v Bogatem bregu prepreden s predori, do stropa naphanimi z dragocenostmi. A gospod Bogatin je toliko kot po premoženju slovel tudi po trdoživosti, kajti zob časa mu ni mogel do živega. Pri devetdesetih ni bil nič kaj drugačen kot pri petdesetih. Pri devetindevetdesetih so ga opisovali kot *dobro ohranjenega*, toda bolj bi zadeli žebljico na glavico, če bi ga oklicali za *nedotaknjenega*. Nekateri so zmajevali z glavo in si mislili, da je posredi nekaj čudnega; nepošteno se jim je zdelo, da je ena sama oseba deležna večne mladosti in za nameček neizčrpnega bogastva. O prvem so se lahko prepričali na lastne oči, o drugem pa so čivkali že vrabci na strehah.

»Vsak zapitek je treba poravnati,« so se pridušali. »Nekaj smrdi, in iz tega se ne bo izcimilo nič dobrega!«

A zle slutnje se še niso uresničile, in ker je gospod Bogatin izobilje rad delil s sovaščani, mu je bil marsikdo pripravljen odpustiti tako veliko čudaštvo kot zajetno imetje. Še vedno je bil dobrodošel pri sorodnikih (razen, seveda, pri Razkošnik-Bogatinovih), v marsikateri revni in nepomembni družini pa so ga kovali v zvezde. Toda bližnjih prijateljev ni imel, vse dokler se njegovi mlajši bratranci niso potegnili.

Bilbu je bil najbolj pri srcu najstarejši, mladi Frodo Bogatin. Pri devetindevetdesetih ga je imenoval za dediča in ga vzel k sebi v Bogati breg; tedaj so upi družine Razkošnik-Bogatin dokončno splavali po vodi. Bilbo in Frodo sta si po naključju delila rojstni dan, kajti oba sta ga praznovala dva-indvajsetega septembra. »Kar k meni pridi živeti, mladenič,« je nekega dne Bilbo rekel Frodu, »pa bova skupaj v miru prirejala rojstnodnevne zabave.« Tedaj je bil Frodo še *porednajstnik*, kot so hobiti pravili neodgovorni mladeži med koncem otroštva in začetkom odrasle dobe pri triintridesetih.

Preteklo je ducat let. Bogatina sta v Bogatem bregu vsako leto priredila neprimerno večjo in bolj živahno rojstnodnevno zabavo, kot bi jo en sam, zdaj pa se je šušljalo, da za jesen načrtujeta nekaj resnično posebnega. Bilbo je korakal proti *enajstoprvemu* rojstnemu dnevu, ko bo eno ob drugo postavil tri enice. Čudne so videti skupaj, saj je takšno starost dosegel redkokateri hobit (stari Tuk jih je čakal sto trideset); Frodo pa jih je imel obhajati *triintrideset*, kjer se rokujeta trojki, in na ta svečani dan postati polnoleten.

V Hobitovem in Sovodnjem so se zganili zlobni jeziki in vest o prihajajočem praznovanju se je razširila po vsej Deželi. V vasi so spet začeli glodati Bilbovo preteklost in sloves, pri čemer je marsikatera siva glava dobila priložnost, da se izprsi s spomini.

Vaščani so najraje prisluhnili staremu Hamu Gamžiju, ki so mu pravili Očanec. Predaval je v krčmici Pri bršljanovem grmu na Sovodenjski cesti, in na stvar se je spoznal, saj je štirideset let skrbel za vrt v Bogatem bregu, še prej pa je pri tem pomagal staremu Luknjarju. Na stara leta ga je dajala putika, zato je zvečine poprijel za delo njegov najmlajši sin, Samo Gamži. Tako oče kot sin sta se dobro razumela z Bilbom in Frodom. Živela sta prav na Griču, v vrstnih duplinah v Beraški ulici tik pod Bogatim bregom.

»Že dolgo pravim, da gospod Bilbo spada med tanarbol olikane in poštene hobite,« je oznanil Očanec. In zares ga je Bilbo obravnaval nadvse spoštljivo; nazival ga je z »oča Hamfast« in ga neprestano baral za nasvete o vzgajanju sočivja. Očanec je bil namreč po mnenju vseh sosedov (pa tudi svojem) največji poznavalec povrtnine, še zlasti krompirja.

»Kaj pa je s Frodom, ki stanuje pri njem?« je vprašal Stari Hrastnik iz Sovodnjega. »Saj se piše Bogatin, ampak kakor slišim, ni samo napol Brandabodec. Bogatinom iz Hobitovega po babo ne bi bilo treba hodit tja do Bodskarije. Tam so trčeni ko glaži na poroki.«

»No, saj ni čudno, da so taki,« je pristavil ata Dvonog, »če so se pa naselili na napačni strani Brandavinice, pri Starem gozdu. Strašne štorije krožijo o tisti črni hosti.«

»Prav imaš, ata!« je rekel Očanec. »Brandabodci iz Bodskarije ne živijo *čisto* v Starem gozdu, ampak so vseeno malo

čez les. S čolni se kot kakšni izrojenci prevažajo po tisti veliki reki. Nič se ne čudim, da so polni kapric. Po drugi strani je gospodič Frodo prijeten mlad hobit. Zelo je podoben gospodu Bilbu, pa ne samo po ksihtu. Vrgel se je po ateju, ki je Bogatinov, in gospod Drogo Bogatin je bil spodoben in spoštovan hobit. Nikoli ni burkal gladine, dokler ga niso oglodale ribe.«

»Ribe?« se je izvilo iz več ust naenkrat. Gostje so kajpak že slišali govorice o tem, da se je gospod Drogo utopil, in celo kakšno sočnejšo. In ker hobiti nadvse radi vohljajo po preteklosti vsakovrstnih rodbin, so nemudoma napeli ušesa.

»Hja, tako pravijo,« je razložil Očanec. »Gospod Drogo se je oženil z ubogo gospodično Trobentico Brandabodčevo, sestrično gospoda Bilba po materini strani (njena mama je bila najmlajša od hčerk starega Tuka), gospod Drogo pa je bil prav tako njegov bratranec. Se pravi, da sta Bilbo in Frodo žlahtno požlahtana, če me zastopite. Gospod Drogo je torej bival v Brandskem dvorcu s tastom, starim očo Gorbadokom, kamor je, odkar je stopil v zakonski jarem, dostikrat pobegnil (od ene same južine ni bil nikoli sit, miza starega Gorbadoka pa je bila zmeraj pogrnjena), in je šel *čolnarit* na Brandavinico, si morete mislit, in oba z ženo sta potonila kot kamen, za sabo pa pustila ubovega malega Frodkota.«

»Jaz sem slišal, da sta se šla po večerji vozit s čolnom v meščini,« je dejal Stari Hrastnik, »in da sta utonila zaradi Drogovega vampa.«

»Jaz pa, da ga je baba pahnila v vodo in da jo je potem on zvelkel dol s sabo,« je navrgel Peskar, mlinar v Hobitovem.

»Vsega, kar slišiš, ti pa res ni treba verjet,« je odvrnil Očanec, ki mu Peskar ni bil nič kaj pri srcu. »Ampak zadosti o

preklanju in pehanju. Čolni grejo že sami od sebe radi pod vodo, ne da bi jim kdo pomagal. No, mali Frodo je postal sirota in, da tako rečem, nasedel med trčence. Vzgjali so ga v Brandskem dvorcu, kjer jih je bilo ko peska. Stari ata Gorbodok je imel ob sebi skoz kup žlahte. Gospod Bilbo je res dobrega srca, da je fanta pripeljal nazaj med poštene ljudi.

Se mi pa zdi, da je bila novica za Razkošnik-Bogatinove boleča. Ko Bilba ni bilo, so mislili, da bojo kar dobili Bogati breg. Potem pa Bogatin pride nazaj in jih spodi, nakar živi in živi, ne da bi se za en sam dan postaral! In nazadnje si omisli še dediča, pa zanj vse poštima. Razkošnik-Bogatinovi se lahko kar poslovijo od Bogatega brega. No, vsaj upam, da res.«

»Slišal sem, da je v tistem kuclju skritih veliko denarcev,« je navrgel tujec, ki ga je posel pripeljal iz Velekopa v Zahodnem kvartirju. »Vrh je mende prepreden z rovi, v katerih je polno skrinj zlata in srebra, da ne omenjam *rbinov!*«

»Tvoj mende sam sebe žre,« je odgovoril Očanec. »O *rbinih* nisem slišal nič. Gospod Bilbo rad seže v mošnjič brez dna, nič pa ne vem, da bi si kopal kakšne rove. Gospoda Bilba sem kot mladenič srečal pred šestimi desetletji, ko se je vrnil. Nisem še bil dolgo vajenec pri starem Luknjarju, očetovem bratrancu, pa me je vseeno vzel s sabo v Bogati breg. Pomagal sem mu odganjat ljudi, da med prodajo robe ne bi potacali vsega na vrtu. In ravno sredi tistega se po Griču primaje gospod Bilbo in vleče za sabo konjiča, na katerem se je zibalo par nabasanih vreč in še nekaj skrinj. Sicer ne dvomim, da so bile nafilane z dragotinami, saj pravijo, da na tujem, od koder je prišel, stojijo zlate gore. Gotovo pa robe ni bilo zadosti, da bi z njo napolnil toliko rovov. No, več o tem bi znal povedat moj Samo. Ta ti skoz flika not in ven iz Bogatega brega. Rečem

vam, da je čisto usekan na povesti o starih časih, pa da ko začaran posluša vse Bilbove zgodbe. Gospod Bilbo ga je naučil branja črk – nič slabega ni mislil s tem, da smo si na jasnem. Upam le, da mi ni sprdil sina.

‘Pa kakšni zmaji in vilinci?’ sem mu jih napel. *‘Za take, kot sva midva, so žganci in zelje. Ne vmešavaj se v igre mogočnikov, sicer te bo fejest bolela glava,’* sem mu zabičal. In to si upam vsakemu povedat v ksiht,« je dodal ter ošvrknil mlinarja in tujca.

Toda Očanec navzočih ni prepričal. Bajke o Bilbovem bogastvu so se premočno ukoreninile v glavah mlajše generacije hobitov.

»Ja ja, ampak k nagrabljenemu je gvišno dodal še lep kupček,« je menil mlinar, ki je s tem zgolj izrekel tisto, kar se je vsem motalo po glavi. »Pogosto lazi okrog in pomislite, kakšni patroni ga obiskujejo. Ponoči mu butajo po vratih škratje, pa tisti stari čiračarnik Gandalf, ki nima obstanka, in podobni tiči. Ti kar napletaj, Očanec, ampak Bogati breg je čuden kraj, in kdor tam živi, je trčen.«

»Peskar, tudi *ti* kar napletaj, ampak na Breg se spoznaš toliko kot na čolnarjenje,« mu je odvrnil Očanec, ki se mu je mlinar zdaj še bolj zameril. »Nam pa ne bi škodilo malo več trčenosti, o kateri govoriš. Blizu živijo takšni, ki prijatelju ne bi postregli z vrčkom piva, pa če bi živeli v zlati duplini. V Bogatem bregu niso taki. Naš Samo pravi, da bo na zabavo povabljen *prav vsak* in da, si morete mislit, bo za vse dovolj daril – in to že ta mesec!«

Očanec je govoril o mesecu septembru, ki je bil lep kot še nikdar. Čez dan ali dva je zakrožila govorica (bržda jo je

razširil podučeni Samo), da bo moč na zabavi občudovati ognjemet, in to takšnega, kot ga v Deželi ni bilo že kakšnih sto let, vse odkar je preminil stari Tuk.

Dnevi so minevali in težko pričakovani dan se je približeval. Nekega večera je v Hobitovo priropotal nenavaden lojtrnik, naložen z zavoji nenavadnega videza, se povzpел po Griču in se ustavil pri Bogatem bregu. Hobiti so presenečeno kukali iz osvetljenih vhodov in prodajali zijala. Vozili so ga neobičajni prišleki s tujsko pesmijo na ustnah – dolgobradi škratje s širokimi oglavnicami. Nekaj jih je ostalo v Bogatem bregu. Konec drugega septembrskega tedna je iz Sovodnjega iz smeri Brandavinskega mostu sredi belega dne prispel voz, ki ga je vozil samotni stariček. Nosil je visok, špičast moder klobuk, dolg siv plašč in srebrni šal. Imel je dolgo belo brado in izpod roba klobuka so mu molele košate obrvi. Hobitska otročad je tekla za vozom vse od prvih duplin v Hobitovem in ga spremljala po klancu. Malčki so pravilno uganili, da pelje opremo za ognjemet. Stariček je začel razkladati tovor pred Bilbovimi durmi. Z voza je jemal svežnje vseh vrst in oblik, na vsakem pa sta bili velika črka G in vilinska runa .

Kakopak je šlo za Gandalfovo znamenje, stariček pa ni bil nihče drug kot čarovnik Gandalf, ki je po vsej Deželi slovel predvsem po večšem ravnanju z ognjem, dimom in svetlobo. V resnici se je ubadal z bistveno zahtevnejšimi in nevarnejšimi nalogami, toda Deželani s tem niso bili seznanjeni. Imeli so ga za le še enega »nastopača« na zabavi. Od tod tudi veliko navdušenje med hobitsko deco. »Pokalice, pokalice!« so vpili, stariček pa se je nasmihal. Takoj so ga prepoznali, četudi se je v Hobitovem oglasil le enkrat na vsake kvatre in nikdar ni ostal

prav dolgo. Toda nihče razen najstarejših Deželanov še ni uzrl njegovega slovitega ognjemeta – ti so že postali del mitov o davno minulih časih.

Starcu so pri raztovarjanju pomagali Bilbo in gruča škra-tov. Po opravljenem delu je Bilbo razdelil nekaj drobiža razo-čaranim mulčkom, pred katerimi ni razneslo niti ene, še tako majhne pokalice.

»Kar lepo nazaj v vas!« je rekel Gandalf. »Kmalu bo ropo-talo, da bo veselje.« Nato sta se z Bilbom umaknila v duplino in zadrlesknila duri. Otroci so še nekaj časa zaman bolščali vanje, nato pa se z dolgim nosom odvlekli v vas, prepričani, da zabave sploh ne bo.

Bilbo in Gandalf sta sedela v majhni sobi pri odprtem oknu, ki je gledalo na zahod in s tem na vrt. Minevalo je mir-no, s soncem obsijano pozno popoldne. Na vrtu so žareli rde-či in zlati odolini in sončnice, zidove pa je preraščalo kreši podobno rastje in božalo okrogla okna. »Tvoj vrt dobesedno žari!« se je čudil Gandalf.

»Res je,« je odvrnil Bilbo. »Izredno navezan sem nanj, tako kot na vso našo ljubo Deželo. Vseeno pa se mi dozdeva, da potrebujem oddih.«

»Potemtakem nameravaš uresničiti načrt?«

»Tako je. Že pred meseci sem sprejel odločitev in nisem si premislil.«

»Naj bo po tvoje. Čemu bi besedičila? Uresniči načrt – v celoti, če smem svetovati. Upam, da se bo izšlo najbolje zate in za vse nas.«

»Tudi jaz. Vsekakor pa se nameravam v četrtek nebeško zabavati in potegniti krajane za nos.«

»Me prav zanima, komu bo do smeha,« je Gandalf zmajal z glavo.

»Bomo videli,« je rekel Bilbo.

Naslednjega dne se je v Grič zagrizel brezkončen sprevod vozov. Slišati je bilo pritožbe glede kupovanja zunaj vasi, a prav tisti teden so se iz Bogatega brega usula naročila za vsako vrsto živeža, blaga in okrasja, ki ga je bilo mogoče dobiti v Hobitovem, Sovodnjem ali kjerkoli v bližini. Vaščane je prevzelo vznemirjenje; odtlej so odštevali dneve na koledarju in oprezali za poštarjem, ki bi jim utegnil dostaviti vabilo.

Ta so šla kmalu na pot. Bilo jih je toliko, da so morali na pošti v Hobitovem ustaviti delo in se je zataknilo celo na uradu v Sovodnjem. Vpoklicati so morali rezervne poštarje, ki so se nato v koloni vili navzgor po Griču. V malhah so imeli na stotine vljudnih izpeljank zagotovila, da naslovník zabave ne bi izpustil za nič na svetu.

Pri vrtnih vratih v Bogatem bregu se je pojavilo obvestilo: **VSTOP DOVOLJEN SAMO V ZVEZI Z ZABAVO.** Celó med tistimi, ki so imeli zvezo z zabavo ali so tako trdili, je le malokdo smel prestopiti prag. Bilbo je imel polne roke dela: pisal je vabila, dajal kljukice k odgovorom, zavijal darila in vsem za hrbtom nekaj pripravljál. Na spregled ga ni bilo vse od Gandalfovega obiska.

Nekega jutra so krajani vstali in videli, da je prostrano polje južno od Bilbovih vrat prekrito z vrvmi in palicami za postavitév šotorov in paviljonov. V pobočju, ki se je spuščalo k cesti, je zazeval poseben vhod, ki so ga dopolnjevale široke stopnice in velike bele dveri. Troje hobitskih družin iz Beráške ulice je nenehno paslo zijala in večina vaščanov jim je

močno zavidala. Očanec, stari Gamži, se ni več niti pretvarjal, da dela na vrtu.

Na polju so začeli poganjati šotori, izmed katerih je bodel orjaški paviljon, tako velik, da je pogoltnil drevo, ki je raslo tam. Drevo je zdaj ponosno stalo ob čelu častne mize in z vsake veje mu je bingljala svetilka. Še bolj obetavna (vsaj po mnenju hobitov) je bila gromozanska kuhinja na prostem, ki so jo postavili v severnem kotu polja. Škratom in drugim nenavadnežem, ki so začasno stanovali v Bogatem bregu, je prihitela na pomoč množica kuharjev iz vseh krčem in gostišč v bližnji okolici. Vznemirjenje je doseglo vrelišče.

Nato so nebo prekrili oblaki. To je bilo v sredo, dan pred zabavo. Vsi so bili zaskrbljeni. Potem pa je čakajoče v četrtek, dva-
indvajsetega septembra, pozdravilo jasno jutro. Na nebu je zažarelo sonce, oblaki so izginili, zastave so zaplapolale in zavladalo je veselje.

Bilbo Bogatin je dogodek oklical za *zabavo*, toda v resnici je šlo za pravcati semenj razvedrila. Zaželeni so bili domala vsi, ki so živeli v bližini. Nekateri so po nesreči resda ostali brez vabila, a so vseeno prišli brez slabe volje. Oklic je dosegel tudi marsikoga v drugih predelih Dežele in prispelo je celo nekaj duš z onkraj meje. Bilbo je vsakega gosta (in sopotnika) osebno prestregel pri novih belih dverih. Vsi do zadnjega so prejeli darilo – celo tisti, ki so se nekje v ozadju izmuznili s prizorišča in se spet pojavili pri belih dverih. Hobiti namreč na svoj rojstni dan obdarujejo obiskovalce. Resda daril običajno ni toliko in tudi tako bogata niso kot tokrat Bilbova, a šega je vseeno dobra. Pravzaprav je v Hobitovem in Sovodnjem vsak dan kdo praznoval rojstni dan, tako da ne v eni ne v drugi vasi ni bilo hobita, ki kak teden ne bi dobil vsaj enega darila ali dveh. Toda naveličali se jih niso nikdar.

Ob tej priložnosti so bili darovi še posebej imenitni. Hobitski otroci so bili tako iz sebe, da so za nekaj časa skoraj pozabili na hrano. Prejeli so igrače, kakršnih niso še nikdar uzrli, vse po vrsti čudovite in nekatere celo prepoznavno čarobne. Naročilo za marsikatero je romalo na pot pred letom dni in so jih prinesli od daleč, od Gore in iz Dola; lastnoročno so jih naredili škratje.

Potem ko so na zabavo po prejeti dobrodošlici naposled prispeli vsi gostje, so bili deležni petja, plesa, glasbe, iger ter, kakopak, jedače in pijače. Čakali so jih trije uradni obedi, kosilo, popoldanska malica in zgodnja (ali pozna) večerja. Kosilo in malica sta bila nekaj posebnega le zato, ker so se ob teh dveh priložnostih gostje posedli in skupaj zagrizli v postreženo. Drugače so kratko malo postavali po prizorišču, jedli in pili – to so počeli neprestano vse od prigrizka ob enajstih dopoldne pa do pol šestih, ko se je začel ognjemet.

Pripravil ga je Gandalf. Ne le da je pritovoril vse potrebno, narisal je tudi načrt za opremo in jo izdelal, prav tako je poskrbel za posebne učinke, bombastične prizore in raketne salve. Obenem ni manjkalo sikalic, pokalic, rafalnic, iskrilk, bakel, škratjih sveč, vilinskih zaves, goblinskih bevsalk in ogluševalk. Hobiti so bili navdušeni nad vsem. Gandalf je z leti postajal vse spretnejši.

Navzoči so gledali rakete, ki so se razcvetele kakor jata bleščečih, blaženo cvrkotavih ptic. Gledali so zelena drevesa z debli iz temnega dima: ko so se jim razprli listi, se je zazdelo, da je v trenutku prišla pomlad, s svetlečih vej pa so na začudene hobite popadali žareči cvetovi in sladko dišeči izginili, tik preden so se dotaknili njihovih kvišku obrnjenih obrazov. Gledali so vodomete lesketavih metuljev, ki so se porazgubili med drevjem, stolpe raznobarnih plamenov, ki so se vzpeli visoko

in se spremenili v ujede, ladje z razpetimi jadri in skupino labodov, rdečo nevihto in rumenkast naliv ter goščo srebrnih sulic, ki so se ob kriku razjarjenih vojščakov nenadoma dvignile v zrak in se s sikanjem stoterih razbeljenih kač zasadile nazaj v Vodo. In potem je napočil čas za zadnje presenečenje Bilbu v čast, ki je hobite do obisti preplašilo, natanko tako, kot si je Gandalf zamislil. Luči so ugasnile. Pojavil se je velik oblak dima in se oblikoval v goro iz daljnih dežel, katere vrh se je zavesetil. Iz njega so bušnili zeleni ter škrlatni plameni in izmed njih je planil rdeče-zlat zmaj – manjši od pravega, a slednjemu grozovito podoben. Bruhnil je ogenj in zviška premeril navzoče; zaslišalo se je rjojenje in zmaj je trikrat švignil nad množico. Hobiti so zapovrstjo počepnili in ni jih bilo malo, ki so se vrgli na trebuh. Zmaj je šel mimo kakor brzovlak, preobrnil kozolec in se nad Sovodnjim oglušujoče raztreščil.

»Zdaj pa večerja!« je rekel Bilbo. V hipu ni nihče več mislil na strah ali bolečino in ležeči hobiti so se bliskovito pobrali. Vsakogar je čakala sijajna večerja, zlasti povabljene na ločen obed za družinske člane. Tem so postregli v velikem paviljonu z drevesom. Noter ni smelo nič več kot dvanajst ducatov gostov (temu številu so hobiti rekli veliki ducat, čeprav naj z njim ne bi šteli oseb). Izbranci so prišli iz vseh družin, s katerimi sta bila v sorodu Bilbo in Frodo, pridružilo pa se jim je še nekaj posebnih prijateljev brez krvnih vezi, na primer Gandalf. Z dovoljenjem staršev je bilo navzoče dosti hobitske mladeži; hobiti so namreč rade volje puščali potomce bedeti pozno v noč, zlasti če se jim je obetal brezplačen obrok. Hobitska otročad je pač ješča kot le kaj.

V paviljonu so se drenjali številni Bogatini in Bebniki, pa tudi marsikateri Tuk in Brandabodec, manjkali niso razni

Šufti (sorodniki babice Bilba Bogatina) in Čufti (v sorodu z Bilbovim dedom iz rodbine Tuk), prav tako so prišli predstavniki Brlogarjev, Bočincev, Buhtljarjev, Jazbarjev, Dobrosnedcev, Trobnikov ter Stopalarjev. Nekatere je z Bilbom povezovala zelo ohlapna sorodstvena vez, drugi so v Hobitovo prihajali malokdaj, saj so živeli v odročnih predelih Dežele. Na rešetu niso ostali niti Razkošnik-Bogatinovi, kajti v paviljonu sta se zabavala Oto in njegova žena Lobelija. Bilba nista marala in Froda sta prezirala, toda kartica z vabilom je bila spričo zlatega črnila tako veličastna, da sta se naposled le vdala. Povrhu tega se je njun nečak Bilbo že leta posvečal hrani in obiskovalci so venomer hvalili postrežbo pri njem.

Vseh sto štiriinštirideset povablencev se je nadejalo prijetne pojedine; malce neprijetno jim je postalo le ob misli na gostiteljev govor, ki je imel neogibno slediti po obedu. Bilbo je v take priložnosti rad, ojoj, vključeval nekakšne stihe, po kozarčku ali dveh pa je začel namigovati na trapasta doživetja, ki jih je izkusil na svojem skrivnostnem popotovanju. Gostje niso ostali z dolgim nosom: pričakala jih je *resnično* prijetna gostija z dodatno mero zabave. Bila je razkošna, izdatna in pisana, hodov pa ni hotelo biti konec. V naslednjih tednih je prodaja živeža v okolišu skoraj povsem usahnila, a upošteva, da je Bilbova zabava izpraznila zaloge v večini trgovin, kleti in skladišč daleč naokoli, si tega ni nihče pretirano gnal k srcu.

Trenutek za govor je napočil po koncu pojedine (čeprav se je tedaj marsikdo še basal). A takrat je bila večina zbranih prijetno razpoložena, saj so, kot pravijo hobiti, le še »dovažali na kup«. Sreballi so najljubše pijače, grizljali najljubše slaščice in pozabili na strahove. Bili so nared, da prisluhnejo čemurkoli in vzklikajo po koncu vsakega stavka.

»Ljubo moje ljudstvo,« je spregovoril Bilbo in vstal s sedeža. »Prisluhnimo! Prisluhnimo!« so začeli skandirati navzoči, vendar se niso ustavili, kakor bi ne slišali lastnega nasveta. Bilbo je zapustil svoje mesto in se napolil k stolu pod razsvetljenim drevesom. Soj svetilk mu je ozaril radostni obraz, zlati gumbi so se mu bleščali na izvezenem svilenem telovniku. Vsi so ga videli stati in mahati po zraku z eno roko, medtem ko je drugo tiščal v hlačni žep.

»Ljubi moji Bogatini in Bebniki,« je znova prišel do besede, »in ljubi moji Tuki in Brandabodci, pa Šufti in Čufti in Brlogarji in Trobniki, pa Bočinci, Buhtljarji, Dobrosnedci, Jazbarji in Stopalarji.« »Takšni smo od prstov do pet!« je zavpil ostarel hobit v ozadju paviljona. Bilo je na dlani, da je eden od njih, kajti na mizo je iztegnil velika in izdatno kosmata stopala.

»Stopalarji,« je ponovil Bilbo. »Pa tudi moja draga Razkošnik-Bogatinova, ki ju naposled spet pozdravljam v Bogatem bregu. Danes praznujem stoenaajsti rojstni dan; danes sem dopolnil enajstoprvo leto!« »Hura! Hura! Da bi le ne bilo zadnje!« so zaklicali gostje in s pestmi radoživo pobobnali po mizah. Bilbo je ubral prave strune. Taki govori so jim bili všeč: jedrnati in z opisi očitnega.

»Upam, da se imate vsi tako lepo kot jaz.« Oglušujoče vpitje. Klici »Ja!« (in »Ne!«). Trušč trobent in rogov, dud in piščali ter drugih inštrumentov. Kot rečeno, med navzočimi ni manjkalo mladine, ki je že prej prižgala na stotine glasbenih pokalic. Na večini je pisalo DOL; beseda večini hobitov ni pomenila nič, vsi pa so se strinjali, da treskajo kot za stavo. Pokalice so vsebovale majhna, a mojstrsko izdelana glasbila, iz katerih je bilo moč izvabiti čudovite zvoke. In glej, v kotu je skočila na noge gručica mladih Tukov in Brandabodcev, ki so menili, da je stric Bilbo

zaključil govoranco (po njihovem je povedal vse bistveno), in že je na hitrico zbobnani orkester urezal poskočnico. Gospod Everard Tuk in gospa Melilot Brandabodčeva sta se povzpela na mizo in začela z zvončki v dlaneh plesati skakajkólo.

Toda Bilbo še ni končal. Bližnjemu mladcu je zaplenil rog in trikrat glasno zatrobil. Hrup se je polegel. »Ne bom vas več dolgo zadrževal,« je zaklical. Navzoči so odobravajoče zavriškali. »A vedite, da sem vas sklical s posebnim namenom.« Nekaj v teh besedah se je dotaknilo gostov, ki so tedaj skorajda obmolnili. Nekaj Tukov mu je pozorno prisluhnilo.

»Pravzaprav s tremi nameni! Najprej zato, da bi vam povedal, kako zelo rad vas imam vse po vrsti in da celo enajsto eno leto vse prehitro mine v družbi tako imenitnih in hvalevrednih hobitov.« Pravi izbruh odobravanja.

»Pol vas ne poznam pol toliko, kot bi rad, in manj kot pol vas imam v čislih pol toliko, kot si zaslužite.« Nepričakovana in zamotana izjava je izvabila nekaj sramežljivega ploskanja, medtem ko je večina gostov skušala razvozlati, ali jih je Bilbo ravnokar pohvalil ali ne.

»Nadalje sem vas povabil zato, da bi praznovali moj rojstni dan.« Novi vzkliki. »Moral bi reči: NAJIN rojstni dan, saj ga kakopak praznuje tudi moj dedič in nečak Frodo. Prav danes je vstopil v svet odraslih in postal dedič.« Nekaj starešin je zadržano zaploskalo, nekaj mladcev pa je glasno zaklicalo: »Frodo! Frodo! Dobri stari Frodo!« Razkošnik-Bogatinova sta se namrdnila in se vprašala, kaj natanko bo Frodo podedoval.

»Skupaj jih štejeva neverjetnih sto štiriinštirideset. Tudi navzočih je natanko za veliki ducat.« Tokrat ni nihče vzkliknil, saj so obstali odprti ust. Številne goste, med njimi Razkošnik-Bogatinova, je preplavila užaljenost, kajti bili so trdno

prepričani, da so povabilo prejeli samo zato, da bi Bilbo dose-
gel zeleno številko, in da jih je obravnaval kot potrošno blago.
»Veliki ducat, kaj? Si pa upa!«

»Če mi dovolite, da se ozrem daleč v preteklost, se obenem
piše obletnica, odkar sem v sodcu priplul v Esgaroth na Dolgem
jezeru; le da sem takrat pozabil, da imam rojstni dan. Imel sem
jih šele enainpetdeset in se za rojstne dneve nisem prav dosti za-
nimal. Kljub temu sem bil deležen čudovite pogostitve, čeprav
me je mučil strahoten prehlad in nisem zmogel reči kaj več od
'Prab lepa gbalal!' Zdaj popravljam napako in se vam prisrčno
zahvaljujem, da ste se udeležili moje skromne zabave.« Nihče
ni niti muksnil. Vsi so se zbal, da bo sledilo petje ali recitiranje
poezije. Poleg tega so se začenjali dolgočasiti. Zakaj ne utihne in
jim ne pusti, da začno zvracati vrčke na njegovo zdravje? Toda
Bilbo ni zapel, ne ničesar spesnil. Za trenutek je obmolknil.

»Tretji razlog pa je,« je nato povzel besedo, »OZNANI-
LO.« Besedo je izgovoril tako glasno in sunkovito, da se je
pokonci usedel vsakdo, ki ga jedača ni že preveč povlekla k
tlom. »Z obžalovanjem oznanjam, da smo – četudi je, kot sem
dejal, enajsto eno leto med vami minilo vse prehitro – prišli
do KONCA. Grem. ZDAJLE odhajam. NA SVIDENJE!«

Stopil je na tla in izginil. Slepeče se je zasvetilo, da so vsi
gostje za trenutek zamižali. Ko so odprli oči, Bilba ni bilo več.
Sto štiriinštirideset osuplih hobitov se je brez besed naslonilo
nazaj na stolih. Stari Odo Stopalar je umaknil noge z mize in
jih z zamolklim treskom postavil na tla. Nastopila je grobna
tišina, dokler ni po nekaj globokih vdihih v en glas spregovoril
sleherni Bogatin, Bebnik, Tuk, Brandabodec, Šuft, Čuft, Brlo-
gar, Buhtljar, Jazbar, Dobrosnedec, Trobnik in Stopalar.

Malodane vsi so se strinjali, da so postali žrtev strašansko neslane šale, ki jih je tako pretresla in vznemirila, da morajo obvezno še kaj pojesti in popiti. Bržda je bila najbolj pogosta izjava tale: »Od nekdanj pravim, da je trčen!« Celo Tukovim se je (z nekaj izjemami) dozdevalo, da ga je Bilbo pokronal. Tedaj je bila večina še zmerom prepričana, da si jih je Bilbo pač neokusno privoščil.

A stari Rori Brandabodec je o tem podvomil. Uma mu nista zameglila ne visoka starost ne obilna večerja, tako da se je pridušal snahi Esmeraldi: »Draga moja, tukaj nekaj smrdi! Mislim, da jo je bunknjeni Bogatin spet mahnil po svoje. Temu res nekaj ne štima v glavi. A čemu skrb? Navsezadnje je jedačo pustil pri miru!« Glasno je zaklical Frodu, naj pošlje vrč z vinom na nov obhod.

Frodo je bil edini med navzočimi, ki ni niti muksnil. Nekaj časa je molče sedel poleg Bilbovega praznega stola, ne meneč se za pripombe in vprašanja. Potegavščina ga je kajpak navdušila, četudi je vedel, kaj se pripravlja, in ob ogorčenem začudenju gostov je le stežka ostal resen. A kljub temu ga je navdala velika skrb: nenadoma se je zavedel, kako rad ima starega hobita. Večina povabljenih je še naprej obirala kosti in čudaškega Bilba, le Razkošnik-Bogatinova sta že ihtavo pobrala šila in kopita. Froda je minila želja po zabavi. Naročil je, naj prinesejo še več vina, nato pa je vstal, izpraznil čašo na Bilbovo zdravje in neopazno smuknil iz paviljona.

Kar pa se Bilba Bogatina tiče, je ta med govorjenjem tipal zlati prstan v žepu – svoj čarobni prstan, ki ga je vsa ta leta skrival pred vsemi. Nadel si ga je v trenutku, ko je stopil z odra, in nikdar več ga ni uzrl noben hobit iz Hobitovega.

Pohitel je k svoji duplini in pred njo postal. S smehljajem na obrazu je prisluhnil direndaju v paviljonu in veseljačenju drugod po polju. Nato je vstopil. Slekkel je svečani gvant in pazljivo zložil izvezeni telovnik, ga ovil v mehke papir in ga pospravil. Hitro je zvelkel nase nekaj neuglednih oblačil in si okrog pasu zategnil oguljen usnjen pas. Nanj je obesil kratek meč v izdelanem toku iz črnega usnja. V zaklenjenem predalu, iz katerega je zavel oster vonj po naftalinu, je našel star plašč in oglavnico. Spravljena je imel, kot da gre za veliki dragocenosti, toda na obeh je bilo toliko zaplat in vreme ju je tako izdelalo, da je bila njuna prvotna barva velika skrivnost; morda sta bila svojčas temno zelena. Oboje mu je bilo preveliko. Nato je stopil v delovno sobo in iz velikega okovanega zaboja potegnil sveženj, ovit v stare cote, v usnje vezan rokopis in veliko, debelo ovojnico. Knjigo in sveženj je stlačil v težek nahrbtnik, ki je skoraj do vrha poln stal v bližini. V ovojnico je potisnil prstan in tanko verižico, na kateri je visel, pošiljko pa zapečatil in jo naslovil na Froda. Najprej jo je postavil na polico nad kaminom, a jo je že čez nekaj trenutkov spet vzel v roke in si jo zbasal v žep. V tistem hipu so se vrata odprla in v duplino je prihitel Gandalf.

»O lej ga,« je rekel Bilbo. »Sem se že spraševal, kdaj te bo prineslo.«

»Lepo, da nisi neviden,« je odvrnil čarovnik in sedel na stol. »Hotel sem se še malo pomeniti s tabo. Verjetno se ti zdi, da je šlo vse kot po maslu in v skladu z načrtom?«

»Ne motiš se,« je dejal Bilbo. »Je pa res, da nisem pričakoval tistega bliska; še mene je prestrašil, kaj šele druge. Sumim, da gre za tvojo domislico.«

»Prav imaš. Vsa ta leta si modro molčal in nisi nikomur razkril prstana, zato se mi je zazdelo, da je treba tvojim

sovaščanom postreči s kakšnim drugim pojasnilom za tvoje nenadno izginotje.«

»In mi skvariti šalo. Starejši ko si, raje se vtikaš,« se je zasmel Bilbo. »A ponavadi imaš prav, in tudi tokrat je bržda tako.«

»Imam – takrat, ko so mi stvari jasne. Tega privilegija pa pri tvoji kolobociji nimam. Skrbi me, da si pretiraval. Poskrbel si za zabavo in vznemiril ali užalil večino sorodstva, pri tem pa si se dal v zobe vsej Deželi za devet dni, če ne kar devetindevetdeset. Imaš dovolj?«

»Imam. Mislim, da potrebujem oddih, zelo dolg oddih, kakor sem ti že potožil. Po vsej verjetnosti takšnega, ki mu ni konca; ne bi rekel, da se bom vrnil. Po pravici povedano se ne nameravam, in že vnaprej sem uredil vse potrebno.

Star sem, Gandalf. Ne kažem let, vendar jih začenjam čutiti globoko v srcu. *Dobro ohranjen*, pa kaj še!« je prhnil. »Nasprotno, zdi se mi, da sem se stanjšal, celo da sem nekako *razvlečen*, če veš, kaj hočem reči. Kot maslo, ki so ga namazali na prevelik kos kruha. Nekaj ni prav. Prav bi mi prišla sprememba ali kaj podobnega.«

Gandalf ga je radovedno in napeto motril. »Ne, res nekaj ni prav,« je zamišljeno dejal. »Po premisleku se moram strinjati s tvojim načrtom.«

»V vsakem primeru ga bom uresničil. Rad bi spet uzrl gore, Gandalf – *gore*, nato pa našel *počivališče*. Kraj, kjer vladata mir in spokoj, kjer mi ne skače po glavi kup sorodnikov in se mi ne obeša na zvonec nepretrgana vrsta preklemanskih obiskovalcev. Morda bi lahko tam končal svojo knjigo. Že zdaj vem, kako se bo iztekla: z besedami *in živel je srečno do konca svojih dni*.«

Gandalf se je zasmejal. »Upam, da res. Toda knjige ne bo nihče prebral, ne glede na to, kako se bo končala.«

»Čez čas bi jo kdo umel. Frodo jo je že malo, kolikor mi je je uspelo napisati. Saj boš pazil nanj, kajne?«

»Bom – z obema očesoma, če le ne bosta zaposleni s čim nujnejšim.«

»Če bi ga prosil, bi gotovo šel z mano. Ravno pred zabavo se mi je ponudil za spremljevalca. Vendar želja v njem še ni dozorela. Sam bi rad pred smrtjo še zadnjič videl divjino in Megleno gorovje, on pa je še vedno zagledan v Deželo, kjer ne manjka gozdov in polj in rečic. Tu se bo gotovo dobro počutil. Seveda mu zapuščam vse razen nekaj drobnarij. Upam, da bo srečen, ko se bo postavil na lastne noge. Za to je že čas.«

»Vse?« je vprašal Gandalf. »Tudi prstan? Tako sva se namreč domenila.«

»No ja, pa že,« je zajecjljal Bilbo.

»Kje pa je?«

»V ovojnici, če te že zanima,« je nestrpno odgovoril Bilbo. »Tamle na kaminu je. Ojoj, ni res! V žep sem jo dal!« Premolknil je. »Kaj ni to hecno?« si je tiho rekel v brk. »Ampak, navsezadnje, mar ne sodi prav tja?«

Gandalf se je vnovič zasrepel vanj in oči so se mu zalesketale. »Bilbo, zdi se mi,« je mirno dejal, »da bi moral prstan pustiti doma. Nisi tako hotel?«

»Hja, sem – in nisem. Če sva že pri tem, me prav nič nima, da bi se ločil od njega. In nobenega razloga ne vidim, da bi se. Zakaj me siliš k temu?« je vprašal. Čudno je zvenel. Iz glasu sta mu kipeli sumničavost in nejevolja. »Neprestano me nadleguješ z vprašanji glede tega prstana; nič pa te ne zanimajo druge reči, ki sem jih prinesel s popotovanja.«

»Drži, a drugače ni šlo,« je rekel Gandalf. »Hotel sem izvedeti resnico. Čarobni prstani so ... hja, čarobni, pa redki so in zanimivi. Lahko bi rekel, da me je tvoj prstan zanimal s poklicnega vidika, in še vedno me. Če spet kreneš v širni svet, bi rad vedel, kje je. Mislim pa tudi, da je že predolgo pri tebi. Razen če sem v hudi zmoti, sem prepričan, da ga ne boš več potreboval.«

Bilbo je zardel in v očeh se mu je prižgala jezna luč. Prijazne poteze so mu okamnele. »Kako da ne?« je zavpil. »In kaj te navsezadnje briga, kaj počnem s svojo lastnino? Moj je. Našel sem ga. K meni je prišel.«

»Vem, vem,« je rekel Gandalf. »Ni se ti treba hudovati.«

»Ti si edini razlog za slabo voljo,« je dejal Bilbo. »Pravim ti, da je moj. Samo moj. Moj krasotec. Tako je, moj krasotec.«

Čarovnikov obraz je ostal resen in zbran. Le droben nemir v temnih očeh je izdajal, da sta ga ob hobitovem izbruhu prevzela vznemirjenje in skrb. »Prav takšno ime mu je že nekdo vzdal,« je povedal, »le da ne ti.«

»Zdaj sem mu ga pa jaz. In zakaj mu ga ne bi? Četudi ga je Gollum nekoč imenoval enako. Ni več njegov, temveč moj. In hočem ga obdržati.«

Gandalf je vstal. Strogo je spregovoril. »Potem boš zame bedak, Bilbo,« je dejal. »Z vsako izrečeno besedo postajaš večji tepec. Dosti pregloboko je že segel vate. Odreci se mu! Šele tedaj boš lahko svoboden odšel.«

»Storil bom, kar me je volja, in šel, ko me bo volja,« je trmasto vztrajal Bilbo.

»No no, ljubi moj hobit,« je rekel Gandalf. »Prijetelja sva, že odkar si pred dolgimi leti privekal na svet, in moj dolžnik si. Daj, izpolni obljubo: odreci se mu.«

»Jasno povej, če bi si rad prisvojil moj prstan!« je zavpil Bilbo. »Ne boš ga dobil. Nikdar ga ne dam od sebe.« Segel je po malem meču, ki mu je visel za pasom.

Gandalfu se je v očeh zabliskalo. »Kmalu bom jaz na vrsti za hudovanje,« je zagrmel. »Ponovi te besede, in videl boš, kakšen je Gandalf Sivi v resnici.« Naredil je korak proti hobitu in zazdelo se je, da je zrasel in postal grozeč; njegova senca je napolnila sobico.

Bilbo se je ritensko umaknil k steni. Globoko je dihal in z roko krčevito prekrival žep. Nekaj trenutkov sta si stala nasproti in napetost bi lahko rezal z nožem. Gandalf ni odmaknil pogleda s hobita. Ta je počasi razklenil prste in zatrepetal.

»Ne vem, kaj te je obsedlo, Gandalf,« se je pridušal. »Nisem te še videl takega. Le kaj se greš? Je moj ali ni? Našel sem ga, in če ga ne bi obdržal, bi me Gollum pokončal. Ne glede na njegove besede nisem noben tat.«

»Tega nisem nikdar rekel,« je odvrnil Gandalf. »Pa tudi jaz nisem. Nočem te opetnajstiti, rad bi ti pomagal. Ko bi mi le zaupal, kot si mi že.« Zasukal se je proč in senca je uplahnila. Zdelo se je, da se je skrčil nazaj v osivelega starca, ki se šibi pod bremenom skrbi.

Bilbo si je z dlanjo otrl oči. »Žal mi je,« je rekel. »Čudno sem se počutil. Ampak po svoje bi mi bilo v olajšanje, če bi se ga znebil. Zadnje čase mi neprestano hodi po glavi. Včasih se mi zdi, da se je spremenil v oko in da boljči vame. In, veš, stalno me ima, da bi si ga nataknil in izginil, ali pa me skrbi, če je na varnem, in ga moram otipati, da se pomirim. Zaklenil sem ga že v skrinjo, nakar sem ugotovil, da ne morem mirovati, če ga nimam v žepu. Ne vem, zakaj. In po vsem sodeč se ne morem odločiti.«

»Tedaj zaupaj moji presoji,« je rekel Gandalf. »Dobro sem

premisli. Odidi in ga pusti tu. Odpovej se lastništvu. Daj ga Frodu, jaz pa mu bom stal ob strani.«

Bilbo je otrpnil in nekaj časa neodločno stal. Nato je zavzdihnil. »Prav,« je izdaval. »Bom.« Skomignil je z rameni in se skesano nasmehnil. »Pravzaprav je bil to pravi namen te rojstnodnevne zabave: bogato obdarovati goste in si tako olajšati ločitev od prstana. Na koncu ni nič enostavnejša, a škoda bi bilo zavreči ves trud. S tem bi zagotovo spridil šalo.«

»In uničil ves smisel svoje potegavščine,« je pritrdil Gandalf.

»Tako naj bo,« je rekel Bilbo, »prstan bo pripadel Frodu, tako kot vse preostalo imetje.« Globoko je zavzdihnil. »Zdaj pa se moram res odpraviti, sicer me bo še kdo pocukal za rokav. Slovo sem že izrekel in nič mi ni do tega, da bi se ponavljal.« Pobral je nahrbtnik s tal in se namenil k vratom.

»Prstan imaš pa še zmerom v žepu,« je rekel čarovnik.

»Lepa reč!« je vzkliknil Bilbo. »Pa oporoko in vse druge listine tudi! Kar vzemi ga in ga izroči v mojem imenu. Tako bo najbolje.«

»Ne, ne dajaj mi ga!« je pohitel Gandalf. »Pusti ga na polici nad kaminom. Tam bo na varnem, dokler ne pride Frodo. Počakal bom nanj.«

Bilbo je izvlekel ovojnico, a v trenutku, ko jo je hotel postaviti ob uro, je sunkovito odmaknil roko in zavojček je padel na tla. Preden mu ga je uspelo pobrati, se je čarovnik sklonil, ga zgrabil in ga postavil na namenjeno mesto. Hobit se je za hip vnovič jezno spačil, toda grimaso sta hitro zamenjala olajšanje in smeh.

»No, pa sva,« je rekel. »Zdaj pa grem!«

Odpravila sta se na hodnik, kjer je Bilbo izmed palic na stolu izbral najljubšo, potem pa zažvižgal. Trije škratje so stopili vsak iz svoje sobe, kjer so se posvečali vsak svojemu opravilu.

»Je vse nared?« je zanimalo Bilba. »Je vse pripravljeno in označeno?«

»Vse,« so odvrnili.

»Potem pa dajmo!« In jo je mahnil skozi vhodna vrata.

Noč je bila jasna in črni svod posejan z zvezdami. Ozrl se je navzgor in povohal. »Kako zabavno! Kako zabavno je spet oditi na pot, podati se na cesto s škrti! To sem v resnici pogrešal vsa ta leta. Na svidenje,« je rekel, s pogledom ošvrknil staro domačijo in se ji priklonil. »Na svidenje, Gandalf!«

»Na svidenje za zdaj, Bilbo. Pazi nase! Star si že dovolj in morda celo zadosti moder.«

»Pazi se tudi ti! Ali pa ne. Naj te nič ne skrbi. Spet me navdaja veselje, kakršnega že dolgo nisem izkusil. Toda prišla je ura in verige mi ne oklepajo več srca,« je dodal. Nato se mu je v temi iz grla izvila pesem, tiha, kakor da jo namenja sebi:

*Potí pa nikdar konca ni,
so vrata stari njen izvír.
Zdaj tja v daljo mi beži,
še zmorem se podati v dir?
Sledil ji bom, izdih, vdih,
doklér je širša pot ne sné,
kjer križem več se sreča jih.
In kam potem? Le kdo naj ve.*

Pomolčal je in obstal. Nato se je, ne da bi še kakšno rekel, odvrnil od luči in glasov s polja in tamkajšnjih šotorov. S tremi tovariši za sabo je krenil na vrt in oddrobenceljal po dolgi stezi, ki se je spuščala v dolino. Na koncu je preskočil živo mejo,

kjer ni bila tako visoka kot drugod, in jo mahnil čez temačen travnik, kot bi veter zašumel po travi.

Gandalf je še nekaj časa strmel za njim v temo. »Na svidenje, ljubi moj Bilbo – dokler se spet ne srečava,« je tiho rekel in se vrnil v duplino.